

ИВАН
ШИНЖИН

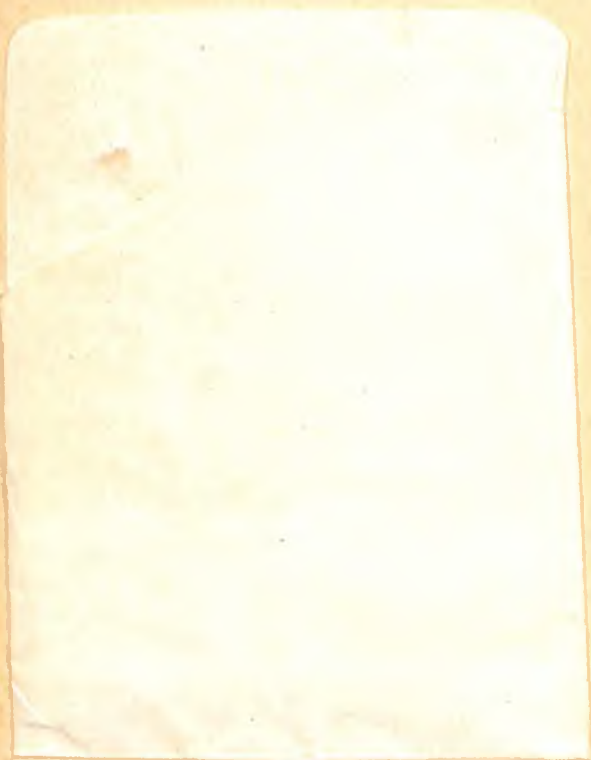
8412=632,1/6

Ш-6224

ЈЕРИМНИНГ
КОЖОНҒЫ

1973

С (Алт.)
II - 022

И В А Н
Ш И Н Ж И Н

V
0
Q
J E P И М Н И И Н
K O Ж O H Г Ы

Ü Л Г E P Л E P

13

Горно-Алтайская
областная
БИБЛИОТЕКА.

Алтайдың бичиктер чыгарар издательствозынын
Туулу Алтайдагы бөлүги • 1973

84(2=632.1)5-5

«С» «Алт.»

Ш—624

7-4-3

5-ШИБ-УК

ЛАҚШЫ БА, ЛАНҒЫ УИЕ!

Төртсн бир жылда,
От-калапту жууныг бйинде,
Бис школдо
Бис ўредўде,
Буквалар ўренип
Отурганыс.
Кажы ла букваны
Октор эдип,
Адаларды ээчий
Баргадый турганыс...
Ол тушта
Школго келгеним
Басгыра жүрүмимде
Ундылбас.
Ол өйлөрдө жүрүмим
Кунукчылду өткөн,
Ундылбас...
Жуу божогон. Он беш жыл
Оо-боо жетпеди,
Катап ла мен класета,
Камык балдардыг алдында...
Эмди мен ўредўчи...
Катап ла баштапкы
Сентябрь!
Баштапкы урок,
Баштапкы сўүнчи!
Мениг алдымда жаш ўйе,
Жагы жүрүмнин
Жагы улузы!

Бүгүн сыраңай
Оскө бй:
Орооныс амыр,
Албатыс амыр.
Кажы ла эне,
Кажы ла ада
Жаланда, заводто
Жаан иштерде.
Төрөлдиг күчи
Олордын колында,
Олордын азыраган
Ончо балдарында,
Бу ла мениг
Уреткен балдарымда,
Бу ла жаңы баскан
Жаш балада,
Жаш бала,
Сеге база
Баштапкы сентябрь
Башталар.
Күзүннинг шыгырт
Кожоңы
Көп жылдарга
Көксинге артар.
Көзинг карарып
Школго келеринди
Уредүчи мен
Сакыйдым...
Кел балам,
Кел школго,
Сени уткыырым
Бозогодо...
«Жакшы ба, жаңы үйе!» — деп,
Айдарым
Жаңырган жаңы
Сентябрьда!

КАБАЙДА ЈАТКАН БАЛАМА

Көрзөн, јаш баламның уйуктап јатканы...
Көрзөн, көрзөн күлүмзиренип турганын.
Көрзөн, тынган тыныжының жылузын,
Көрзөн, чачының жыдын јаражын.

Көрзөн, баламның уйуктап јатканын...
Калак, табыштанба, ойгоно бербезин.
Кабайда јаткан баламның амырын
Кандый да јеткер калак, буспазын!

САЛЫМ

Бу жарыкка чыгарымда,
Багыртып киндигим кескендер.
— Баланыг жүрүми ырысту,
Баатырдый болор — дешкендер.
Кин энем мени чуулап,
Кабайга салып жайкаган.
Энем меге сүүнип,
Эпши жанында отурган.
Жөдүлдөп, ыйлай береримде,
— Оорып, туру бу — дешкен.
Алкыжы жаман кам түндө
Түнгүрин согуп тескинген.
Алдыма чачкан орбозы
Алча түшкөн калбактый,
— Жаш баланыг оорузы
Жазылбас — дейт, — оп куруй!
Өлөр деерде, өлбөдим.
Очөшкөн чилеп, өрө өстим.
Таңма кара койысты
Тайып, жагыскан жип койгон.
Олүм мененг жалтанып,
Орттөн качкандый, ыраган.
Жаңы жүрүмдү жеристен
Жарлык-камдар жылыйган.
Улус айтканыла сүүнчилү
Иште арыбай мен жүрим.
Күчим мениг баатырдый,
Салымым ырысту, оп куруй!

ЛИИТ ЭНЕНИНГ КҰУНИ

Кабайда жадып өс, балам.
Кабайдан туруп бас, балам.

Кеен жайым жерингин
Канча жоныла иштеерин.

Жаан элбек жүрүмди
Жараш кожондый өдөрин.

Жолдо турган буудакка
Коркыбай базарын удуралар.

Кабайда жадып өс, балам,
Күчүңди алып өс, балам!

СУУГЕН ЈЕРИМ

Јаскы чечекти
Јайа базып,
Јалангла кожондоп
Браадым.
Јаңылта өткүн
Мениң үниме
Салкын јѳмѳжип
Турганын угадым.
Чечектер јыдын
Эзин экелип,
— Сениң јеринниң
Јыды! — деди.
Јада калган
Эрке энейим
Туулу јерим
Болуп калгандый.
Сүүп кийетен
Шүлүзин бѳрки
Сүмерлер мѳнгүзи
Болуп калгандый.
Энемниң сүүген
Јүзүн кожондорын
Мун улустар
Кожондоп јүри.
Јаскы чечекти,
Јаңы јүрүмди,
Јаңыдан уткып,
Јаңарлап туру.
Чечектеген јалангла

Сууген кожонымла,
Лангы жүрүмле
Ичкери браадым.
Кайыр кырлардын,
Қажы ла бүктин,
Эдер иштин
Ээзи мен.
Онын учун
Элен-чакка
Чыккан, өскөн
Жеримди сүүйдим
Төрөл жерим,
Төрөл жоным!

ПАМЯТНИК

Мен кўнўнг ле башчыны
Журттыг ортозында кўрўдим.
Јагы ырысту јўрўмде
Сўўнчилў иштеп јўредим.
Чой тонду, баатыр бўдўмдў
Јагы журтка кийдире баскан;
Эбире кўрўп, сўўнчилў
Колхозчыларга курчаткан;
Он колын ичкери сунуп,
Ильич олорло куучындажат.
Коммунизмниг керегин
Мынан баштагар деп айдат.
— Ол јалагга аш салар,—
Колын уулап кўргўзет.
— Мында жагы журт турар,
Мында ГЭС — деп, ол айдат.
Тўрўл журтым, јалагым,
Садым мениг чечектейт.
Эбиреде уккан кожўным
Ырысту бийимди керелейт.

МУЗЫКА

Айас тегери,
Туулар тымык,
Агаптар араай,
Араай тынат.
Кызыл, көк,
Сары чечектер —
Чон-чоскыр
Жалаанда тургулайт.
Күйнинг көзине
Кобыда чалгылар
Кезикте
Кенете
Жалтырап турулар.
Өлсн чабаачынын
Чөйгөн кожоңы
Жүрекке
Эрке
Араай томулат.
Эбире жажыл,
Жажыл, жажыл,
Жажыл жалбырактар
Араай шуулайт.
Колдоры күчтү
Колхозчы улустар
Өлсн чаап,
Жаңарлап турулар.

КУС

Јалбырактар

тўжет,

тўжет,

тўжет.

Кей чанкыр, чанкыр,

соок, чанкыр.

Бийикте,

бийикте,

Калганчы турналар

Тўштўк јаар

учуп браадылар.

Кўоркийлерди ўйдежип,

Кўрен Алтайым

тымык,

тымык,

Тымып калган туулар турат.

Јанган куштарым,

эзен, эзен!

Эзен болзын,

куштарым!..

Кейде јалбырактар

айланыжат,

айланыжат.

Кўрзўн, озор

тўжет,

тўжет.

Мен јангыскан,

јангыскан артым.

ЭНЕМ КЕРЕГИНДЕ

Жылдыстар күйүп чыкканча,
Нөкөрлөр тымып уйуктаганча,
Мен бойымнын энем керегинде,
Адам керегинде
Куучындаарын сүйөтөм...

Адам жуунын жылдарында
Жылкылар кабырган жаңыскан.
Жаан уулы — Күнбадышта,
Төрөли учун жуулашкан.

А мен десе экинчи класста,
Энем бригадир. Улусты ишке
Пөстүктөр кожондоп таң кажайза,
Сары таңла ол чыгаратан...

Же бир катап адама
Кандый да улус түште келген,
Ол тушта адам тайгада
Мал кабырып жүргөн.

Таңкы ыжын оозынан бурлада
Олор тынып, адама айткан:
«Адыгнаг түш! Адыг бер,
Мылтыгыг бер. Бербезен...
Мойыныг үзүлөр!»...
Качкындар деп адам билген,
Адын, мылтыгын ологго бербеген.
Минген атка, мылтыкка болуп,

193901

Қазыр качкындар
Чурап келгендер.

Je качкынның бирүзин кабыра тудуп,
«Өлзөм дө божотпозым» — деген чилеп,
Бажын кестирген, кайран адам,
Јууда чылап, өлгөнни ундыбазым.

Арткан качкындар канду изинен
Акту улуска кийининде тутурткан.
Адам канайда озорло тартышкан,
Канайда өлгөнни озор айткан...

Уч балазын энем чыдадып,
Ол тушта колхозто иштеген,
Je көстин јажын ычкынып,
«Күч» деп сөсти ол айтпаган.

Қачан јегүниң ырысту күндери
Кажы ла айылга јуучылдый келерде,
Көзиниң јажын ычкынып,
Энем окшогон бистерди.

Адамның адынан,
Акамның адынан
Бистерди энем окшогон.
Јуулашпаза да — энем јуулашкан,
Јуучылдың јолын, — түнгей ле өткөн.

Эмди де јалаң, бүктерде,
Эне төрөл јеримде,
Карып јүргенин сеспей де
Энем иштейт,
О-о, јайла!..

Горно-Алтайская
областная
БИБЛИОТЕКА.

ЭСКЕ АЛЫНГАНЫ

Жаан-жаан кар
Айланыжып јерге тўжет.
Жажыл бўрлў агаштар
Кар өткўре
Санаама кирет.

Бу ла јуукта,
Санаамда,
Арка, бўк, јалаңда
Улус јажыл өлбнди
Чаап ла турган
Ошкош эди.

Оног орой кўски јаш
Соок, чыкту салкын.
Кырада
Кызара бышкан аш.
Кўски сыгын,
Кўски ай.

Оног баштапкы
Јашкан кар,
Карга бастырган
Кыр, јалаңдар
Санаама јакшы
Кирип турулар.

Санаама мениң
Сичозы эбелет.

Jaан мажак
Кўс учында
Эригил, јерге
Бажын энчейтет.

Jaан кӧбӱ
Јашкан кар
Айланыжып јерге,
Јерге тӱжет.

Јайгы јӱрӱм,
Кӱски јӱрӱм
Кышкыда мениг
Санаама кирет,
Санаам мениг
Эригет.

МОСКВА

Москва, мениң Москвам,
Сени сүүп жүредим.
Жаңы оромдорыңла баспагам,
Кызыл площадьиң көрбөдим.

Ак кемирчектий өргөөлөр
Улуркак турган болбайсын.
Мендий жиит нөкөрлөр
Оромды толтырган болбайсын.

Темир жолдордын учтары
Сенде түүлген, Москва.
Телекейде улустың амадузы
Сеге уулалган, Москва.

Сен ырыстың ижемјизи,
Кызыл чолмонду город.
Телекейде текши ишмекчиниң
Салымы сениле колбошты.

Москва, мениң Москвам,
Сени сүүп жүредим.
Жаан оромдорыңла баспагам,
Кызыл площадьиң көрбөдим.

Төрөл Москва, улу сени
Туулардан барып көрөрим.
Је сениң чындык үниңди
Күнүн ле жүрексиреп угадым.

МЫНДА JURТ БОЛОР

Агаштар шуулажат,
Агаштар шуулажат.
Айландыра куштар
Jүзүн-jүүрлеп кожондойт.
Мында, бу аркада,
Улустар агашты
Кезип жыгары
Juукта ла башталды.
Караңуи түнде
Көк тенгериде жылдыстар
Көңкөрө көргүлөп,
Мызылдап турулар.
Кызарып күйгөн
Jaан одулар
Түниле мында
Өчпөй жадылар.
Бозом энирде
Ижин божоткон
Канчын уулдар,
Jинт кыстар,
Ижиле оморкоп,
Кожондоп базадылар.
Түндөр кыскартып,
Түштер узадып,
Иштеп, амырап,
Уренип те турулар.
Агаштар шуулажат,
Агаштар шуулажат,
Айландыра одулар,

Табыш, куучындар.
.Ас агаштар шуулашкан,
Шуулашкан жерде
Жакшынак жаңы
Журт болор.
Жаңы оромдор,
Жаңы улустар,
Жакшынак жаңы
Кожондор болор.

Тарылар јастыгып,
Јуулар болгон.
Јалтанбас адалар
Ондо божогон.
Эмди орооныс
Амыр да турза,
Канду јуулар
Канайда ундылар!

Јенүнн кўндери
Орой до келзе,
Јыгылган адалар
Мактулу артар.
Је олордын үйлери
Јажына дезе,
Көс јажын төгүп,
Тул калдылар.

Чибиттин чичке
Чанкыр жолында,
Најы, биске
Айрылыжарга келишкен.
Эмди катап
Бурылба дейле,
Кайра көрбөй
Капшай барган.
Эмди айылымда
Чибиттин жолун,
Эске алдым.
Тоолу сөслө
Чийген письмонды
Катап, катап
Алаатып кычырдым.
Ол тушта
Жастыргам деп,
Бойунды бурулап
Бичиптиринг мында.
Ундылып бараткан
Узун тушти
Орой сөстөринг
Ойго ойгосты.
Орой сананганын
Меге ачу,
Чибиттин чичке
Чанкыр жолында
Туштагайыс не,
Бис экү?!

Парата эжигин мен эмди
Не ачайын, не ачайын.
Ырысту өткөн жүрүмди
Ыраагынан санап жүрейин.

Кара көстөрүңди эмди
Көрүп сүйүнбес турум.
Буурга жуук сөстөрди
Бурун албас турум.

Сен парата эжигинде
Сакып, удур чыгатаң.
Бу жыл сен энирде
Оскөни сакып турадың.

Неге мен ол тушта
Жаш баладый болгом?
Ай ажарда, жаратга
Араай куучынды болгобоом.

Чечеги жайылган жодранын
Корбо будагын сындырбаам.
Оскөгө күүндү салымын
Эртедең мен таныбаам.

Парата эжигин мен эмди
Не ачайын, не ачайын.
Ырысту өткөн жүрүмди
Ырызы жок деп билейин.

ЭНГИРДЕ

Балалайка, чурана
Балдар, јиттер колында.
Бијеге ончозы чыгарга,
Билинбестер бу мында.

Кожоҥ салып, бијелеп,
Күреелей туруп ойноолойт.
Карган улус көргүлөп,
Каткырыжып, оморкойт.

Качан, кажы туштарда
Клубта олор јыргаган?
Јууда, кату јолдордо
Јүрүмин өткүрүп карыган...

Балалайка, чурана
Балдар, јиттер колында.
Иш кийининде амыраарга,
Сүүнчилүзин бу мында.

БА ИРЫМ
КАРЫНДАШКА

Байрым, карындаш,
Быйанду письмонды
Бүгүн мен
Кычырдым.
Ачык-жарык жүрегинди,
Санаанды
Мен билдим...
Уредүде,
Жүрүмде,
Сен, карындаш,
Бийик амадуга
Устүк жажына.
Сен айдадын:
— Таныспай, ака,
Блокты кече
Садып алдым.
Акчамды база ла
Кородып салдым...
— Же алдырбас, карындаш,
Акчаны ийерим;
Бичиктер аларын
Бойым да сүүйдим.
Поэттер де болбозоос,
Поэттер үлгерин,
Биригип жолуксаас,
Кычырып, жүрерис.
Мында, деремнеде,
Олор жок
Сен, карындаш,

Билеринг ине,
Анда, городто,
Ончозы бар...
Сен бичийдинг:
— Јас келет.
Оромло пыймалу
Базарга кўч.
Батинка аларга
База ла, ака,
Акча керек...
Байрым, карындаш,
Бойын билеринг:
Биледе улус
Бистинг кўп.
Је эмеш ле сақы,
Сақы.
Јастынг кўндеринде,
Уредў жылдарымда,
Јыртык одўктў
Мен де јўргем.
Сен чилеп,
Ўредўге,
Јўрўмге,
Јаан амадулу
Мен мендегем.
Је, карындаш.
Акчаны ийерим.
Эмеш ле сақы,
Сақы.
Сен анда
Назым Хикметти,
Есенинди,
Алтай проэттердинг
Ўлгерлерин ал.
Артканыла...
Артканыла
Батинка садып ал!

ИЗБАЧ ҚЫС

Қыш... Қорон соок.
Қобылар күртке бастырма:
Қожончы, сүүнчилү, омок
Қойчы уул оорыган.
«Кем оның ордына
Барып қой қабырар? —
Комсорг жіттер алдына
Суракты тургусты.— Кем барар?»
Жуулышқан жіттер унчукпайт.
Комсорг каруу сакыйт..
Тышқары шуурган шуулайт.
Труба тудуш ла улыйт.
«Мен!» — деген қысқа сөс
Қенетийин тунгак угулды.
Төмөн тунзүйген канча баш,
Ончозы тең көдүрилди.
Тымыган клубтың ичинде
Избач қыс турды.
Комсомол значок төжинде.
«Мен!» — дегендий қызарды.
«Слер иштү» — деп комсорг
Өрө туруп унчукты.
«Сольнбас кижі жок» — деп,
Избач каруу жандырды.
Қабакка жетіре бөркүн кийген
Комсомол қыс адын ээртеген.
Қуйун-салқынға қайра чаптыртып,
Қой турлузына меңдеп атанды.

МЕНИҢ СУУНЧИМ

Мен
Слерди,
Ончогорды
Жаландарда,
Бүктерде көргөм.
Мен слердин
Ижигерди,
Жүрүмигерди көрүп,
Сүүнгем.
Слер
Жалан-бүктерде
Өлөң чабадыгар.
Слер
Ажыгарды кичееп,
Сугарып жадыгар.
Слер,
Адару чылап,
Түймөп, жадыгар,
Адару,
Чымалы чылап
Иштеп туругар.
Мен слерди,
Ончогорды,
Жаландарда,
Журттарда көргөм.
Женүлү ижигерди,
Жүрүмигерди
Көрүп,
Сүүнгем.

КОЙЧЫ КЕРЕГИНДЕ БАЛЛАДА

Карлу жоткон
Килемжи жоктон
Күүлеп, сыгырып,
Айланып турган.
Койлорун бедиреп
Койчы сөбөгөн
Меестерге чыккан;
Эки күн баскан.
«Жоткон токтозо
Бедире — деп,
Жажына журтаган
Эжи айткан.—
Колхозтын он
Койы жоголзо,
Калык оноң
Канайдар» — деген.
«Чын айдадын
Эжим — деп,
Карыган койчынын
Каруузы угулды. —
Чын, албаты
Анаң алдырбас...
Же оларды тапазас...
Канайдар уятты?
Карыган биске
Колхоз бүдүл,
Койлор күдүүрге
Иженген ине.
Олардын ижемжизин

Жылытып салзаас,
Катап улустын
Ижемјизин тапазыс.
Жүрүмистин калганчы
Күндерин уятка,
Каныс тирүде,
Калак салба».
Куйун јотконго
Катап удура
Карыган койчы
Көдүрилип чыкты.
Қобылар кечет,
Терлеп жүрет,
Меестерге чыгат,
Не де көрүнбейт.
Баскан, баскан...
Куйун, шуурган
Качажып тургандый
Токтобой турган,
Қалганчы учында
Қайа алдында
Қоорып калган
Койлорын тапкан.
Койлор сырангай
Айдатпай турды.
Түн карануй,
Соок то болды.
Қарыган кижининг
Қалганчы күчин
Куйун, салкын
Эркидеп турды.
Куйун токтоорын
Сакыыр деп,
Таг адарын
Сакыды мендеп.
Је онын уйкузын
Алтын таг,

Тымык тууларды
Ойгозып болбоды.
Ол ло күн
Оны улус
Айылына орой,
Эгирде экелди...
Жууларда өлбөгөн
Карыган койчы,
Амыр ижинде,
Жуучылдый өлди.

АМАДУУМ

Айдары жок узун жол
Алдымда менин жадып жат.
Амадуум менин жылдыстый
Ыраактан мени кычырат.

Амадуума бу жолло
Аланзу жоктон учарым.
Кожонду жерге кожонгло,
Тартыжар жерге тартышла.

Бажыма менин буурыл кыл
Эрте кардый тўшкелек.
Жүрегимде одычак
Эдим соодын өчкөлөк...

Куладый күчим бар тушта
Куйун чылап барарым.
Кечире турган буудактан
Кайра алтам баспазым.

Кунукчыл да болгожын,
Каткылу, омок жүрерим.
Жүрүмнүн берген буудагын
Жарын ажыра чачарым.

Алдымда өлүм-салымга
Аланзыбай мен барарым.
Албатыга тузалу артарга
Арткан күчим саларым.

Алтай аттар,
Алтай аттар
Салкын кептү учадылар.
Алтай аттар тискини
Күчгү колдор тудадылар.

Кырларды кыр дебей,
Күчсинбей ажат аттар.
Сууларды суу дебей,
Сунуп кечет аттар.

Чөлдү жерде кумакла,
Карлу жерде шуурганла
Көмө соктырып, аттар
Үргүлжи көстөп браадылар,
Үстүндеги уулдар — алтайлар.

КАЙЧЫЛАР КОЖОНҒЫ УГУЛАТ

Орто Азия алдымда.
Оны жок изў, изў.
Алтайымнан ыраарымда
Алтайым арткан ырысту:

Аржан ару сууларым
Азияга мени ўйдешкендер.
Арыскан жаан тууларым
Айланып келериме иженгендер.

Эки кылду топшуурым
Эдискилеп эриккен.
Атту-чуулу Улагаш
Азияга ўйдешкен деп билдирген.

Казахстан јерине киреримде
Казах домбра ойногон.
Джамбул ойнойт деп кўксимде
Ырысту санаалар толгон.

Кыргызстан јерине киреримде
Уч кылду комыс кол ойногон.
Баштап ла бу јўрўмимде
Акын Токтогулды мен ондогом.

Улагаштын Алтайда —
Јажына ълбѡс чѡрчѡк, кожондоры.
Казахстанда — казах Джамбул,
Кыргызстанда — кыргыз Токтогул.

Кемди кем акалаар деп,
Ойгорлор эмди маргышпайт.
«Балдарымнын балдары ырысту» —
деп,
Улуу кайчылар кожондэйт.

Балдардын балдары айылдажып,
Канча жерди өдөдис.
Адалар керегинде куучындажып,
Эдилбеген керектер бүүдүредис.

Орго Азиядан мен жандым,
Алтайым менин алдымда.
Токтогул, Джамбул акындарым
Тирүү улустый санаамда.

Алтайымда — Улагаш
Казахстанда — Джамбул,
Кыргызстанда — Токтогул, —
Олор менин жүрегимде,
Олор ончо жолдорымда!..

БИС КЕЛДИБИС

Бис келдибис,
    је ончобыс эмес.
Жолдо јеткон,
    Күкүрт болгон.
Коммунизм јолына
    Келерге биске,
Јоткон күкүртти
    Одөргө келишти.
Бир мун тогус јүс
    Беш жылда
Бистердег көп улус
    Өлгөн тартышта.
Каан алдына
    Қара бажын
Баштапкы тартышта
    Кезигис жылыйткан.
Бастыра жуулардан
    Уйелер арткан.
Је ончозы жагыдан
    Јайымга турган.
Бистин колдорыс
    Ишке торсогон.
Јаан салымыс
    Иште өткөн.
Каан жагын
    јажына јоголтып,
Коммунизм жылдарын
    Көстөп келдибис.
Бу жылдарга

Једин аларга,
Јуулажып, јендежип,
Иштеп келдибис.
Кезигис төжиле
Дотты бөктөгөн,
Кезигис бөштүгө
Печкелерде өртөткөн.
Кубал ордына
Кытап туралар
Озогызынан жараш
Тудулып калдылар.
Ачык та чөлдө
Байкайда жадып,
Аш саларга
Јаны өйдө
Кыралар сүрдис.
Айга учуп,
Марска учарга
Амадап жүрис.
Бис келдибис,
Је ончобыс эмес.
Јолдо јоткон.
Күкүрт болгон.
Коммунизм јолына
Келерге биске
Јоткон, күкүртти
Өдөргө келишти.
Бис келдибис,—
Кезигис карыган,
Кезигис шыркалу.
Уур салымду.
Бис келдибис,—
Јалтанбас јииттер,
Јана баспас
Јаңду јииттер,
Бис келдибис,

ОНЧОБЫСКА ЈОЛ АЧЫК

Биске ончо јол ачык:
Јакшы үренип, иштеп јур.
Айга, Марска учуп чык,
Оргөөлөр тут, кыра сур.

Јүректинг тебүзи
    жайым шонкордый —
Таныш эмес јерлерге учарыс.
Тарыга тептирген ийделү октый,
Буудакту јолды өдүп чыгарыс.

Јер алдына күн тийгизип,
Чөрчөктөги јүрүмнен
    Артык јуртаарыс.
Кайралы јоктон эскини јемирип,
Јаныны табарыс. Ичкери барарыс.

туралар

ээчин-десчин

айдыжар:

«Мен бу —

ором,

Бис бу — бийик туралар,

Бис бу — јажыл сад-агаштар!»

Мен,

јирмезинчи чактыг јинди.

Келер үйелерге

улу керектеримле

браадым.

Тартыштан јендеп

алган јүрүмди

Агару керегиле,

маанызыла,

магыла

апарадым...

Мен јолдо

Јаан иштерде,

јүрүмде.

Келер үйе,

Эзен!

Уткы мени!

Мен мында,

мааныларда,

мактарда.

Мен мында,

јаан ла кичинек

јенгүлерде.

Мен мында,

јаландарда,

сууларда,

Јаны јурт-городтордо,

үлгерлерде ле

кожондордо.

Мен мында!

ТУНДЕ ЧИЙГЕН УЛГЕРИМ

Түнде чийген үлгерим
Тымык, тымык болзон.
Жер жарыза, нөкөрим,
Жонды ишке ойгоссонг.
Түжине онын ижине
Түштий жарык сен болзонг.
От жалбышту көксине,
Колына күчти сен кошсонг.
Чөйө, коо кожондозо
Кожон сөстөри сен болзонг.
Эртеги күнге амадаза,
Эки канады сен болзонг.
Эгир кирип, амыраза,
Эгирдий тымык сен болзонг.
Түн ортодо түш көрзө,
Түжине онын сен кирзег...

АЛТАЙЛАП КОЖОНДОИТ

Ол алтайлап, су-алтайлап,
Ару күүниле кожондойт.
Ол кожонды лаптап,
Лаптап уксам, жүрегим жымжайт.
...Мен уксам, үй киж
Јууга качан да бгөнни үдешкен.
Је јолугып ойто эзендешпеген.
Кайра јанарын каран сакыган.
Ол жүре берген. Келерим деген.
Амыр, эзен жүр деген.
Бадышты көстөп жүре берген.
Јуу божогоң, је ол келбеген.
Келбеген. Је үй киж
Оның келерин ижемјилү сакыйт.
Кандый ару, јарык ижемји.
Кандый јаан сүүштү киж!
Эмди де јер үстинде јуулар
Јайым учун анда-мында ёдёт.
Төртөн беш јылда јанбаган уулдар.
Ајса, кайда да эзен жүргүлейт...
Је мен билерим, сезип те турум,
Телекеј үстинде јнит, омок
Киж клеет кожонго удур,
Сүүнчилү клеет үйине удур.
Ол үйине ырысту јолугар,
Оның эрке эрмегин угар.
Кожонун сениг уктым деер,
Кажайган чачын сыймап, эркелсеер.
Анайда кожонды мен ондодым.

Ару сүүштү үй кижиге оморкодым.
Жуу башталза, жууга да атанарым,
Женү жокко јериме јанбазым.
Алтай кожоннын агару сөзин
Аймап келгенче алып жүрерим.
Үй кижинин сүүген сүүжин
Эрјинедий корып, эбирип келерим.
Уксагар,
Ол алтайлап кожондойт,
Ару сүүжи толкудый чайбалат.
Ол кожонды уксагар,
Јүрегим јымжайт, јүрүмим узайт..

ЖААШ, ЖААШ

(Кожон.)

Жааш, жааш
Жаап жат.
Менин бажым
Суулап жат.

Жааш, жааш
Жаап жат.
Жердин үсти
Жажар жат.

Жааш, жааш
Жаап жат.
Жаскы күндөр
Келип жат.

Жердин үсти
Жажарып,
Жүзүн куштар
Жагарлайт.

Жааш, жааш
Жаап жат.
Менин бажым
Суулап жат.

Жааш, жааш
Жаап жат.
Менин сыпым
Серип жат.

Јааш, јааш
Јаап јат.
Јаш агаштар
Ойгонот

Јалбырактар
Шуулажып,
Јааган јаашка
Сүүнип јат.

Јааш, јааш
Јаап јат.
Солоңылар
Солынат.

Јааш, јааш
Јаап јат.
Јажым менин
Јаандап јат.

Сениг ай канаттарын
Чылабазын, эй, шонкор.
Нени сен айдарын,
Сүүгениме, эй, шонкор.

Сеге ол јолукса,
Санааркайт не, эй, шонкор
«Чачынг сыймап, кунукпа,
Келер» — дезег, эй, шонкор.

Неге мен комуудаарым?
Нениг шыразын мен көргөм?
Өткөн жууда ага-карындажым
Жуулажып өлгөнни көрбөгөм.

Олордын салымына күйүнип,
Ишке, тартышка таскайдым.
Же өштүни көрбөс күүним тыгып,
Багынбас күчти каныма аладым.

ÖСКҮЗЕК

Сен тулунгын өрүп алган,
Чечектер ортодо не турун?
Кемниг келерин сакыган?..
Каруузын неге айтпайдыг?

Кап-кара көзинген
Суркурап, мөлтүрөп јаш көрүнөт.
Кенерте айттын: «Канайып билетең,
Јаскы јер... Энемдий билдирет...»

●

Кожондор кобы ичине,
Жаландарга жаңыланат.
Кырлардын жүзүн чечегине
Кара көстөр кылбыгат.

Жаңардын жараш жаңызы —
Жыргалду жүрүмнүн ырызы.
Алтайдын жүзүн чечегине
Көстөр кылбыгат, эне...

ТАЙГАЛАР АЖЫРА

Эмиктер тайгалар ажыра
Кере тартылып чӱйилген.
Эн тайгаларда јынгырада
Олор кожондор кӱдӱрген.

Кап-кара чибилер
Кожондожып, јайканып турулар.
Эн тайгаларды эмиктер
Ээлеп, ончозын аштылар.

●

Чап-чанкыр тенери
Кей ару, ару.
Қатқырган кўннин кебери
Меге кару, кару.

Таленко брө бийикте,
Тымык, терен кейде.
Кебис чўмдў јаландар
Кожонды угуп јадылар.

САЛКЫННЫҢ КОЖОҢЫ

Мен кыр салкыны, суу чылап,
Кожондоп, кожондоп жүредим.
Кырды өрө шуулап,
Төмөн шуулап жүредим.

Меге чыдашпас агаштар
Эрте карып коркойор.
Кажызы меге чыдажар,
Кажы ла жайда жажарар!..

Ясля јанында јаш балдар
Јаан табышту, эрке каткылу.
Бошпок колдорында јүзүн ойындар,—
Бистин балдар кандый ырысту!

Күннин көзин булуттар бөктөбөйт.
Кичинек балдар ырысту өскүлейт.
Чоккон кумакта олор ойнойт,
Чочыду јогынан јүрегим сүүнет.

САЛКЫННЫҢ КОЖОҢЫ

Мен кыр салкыны, суу чылап,
Кожондоп, кожондоп жүредим.
Кырды өрбө шуулап,
Төмөн шуулап жүредим.

Меге чыдашпас агаштар
Эрте карып коркойор.
Кажызы меге чыдажар,
Кажы ла жайда жажарар!..

Ясля јанында јаш балдар
Јаан табышту, эрке каткылу.
Бошпок колдорында јүзүн ойындар,—
Бистинг балдар кандый ырысту!

Күннинг көзин булуттар бөктөбөйт.
Кичинек балдар ырысту өскүлейт.
Чоккон кумакта озор ойнойт,
Чочыду јогынан јүрегим сүүнет.

●

Оскө ороонго ороонун солыба,
Озөгин түгенип арыр, ундыба.
Анда кижини кижн тообос,
Амыр, јайым јүрүминде болбос.

Суу шуулап ла јат,
шуулап ла јат,
Оны туулар,
јаландар тыгдайт...
Телекей тўби чап-чагкыр,
Телекей јўрўми —
тег эмес,
карындаштар.

АДА

Онын чачы кажайган
От жанында отуры.
Ол нени сананган?
Оны билерге күч туру.

Жажы жаандап сананары
Күнүн ле күнүн билдирет.
Канду жуунын жылдары,
Айса, санаага эм кирет.

Күнчыгыштан Бадышка
Көлөсөлү поездле де барган.
Төрөлин жайымдап аларга
Октор алдыла ол жылган.

Волга ла Неман сууларды
Немецтерди сүрүп кечкен.
Кайра сүрдүрүп, оморды
Ойто до кечерге келишкен.

Түндүктен Түштүкке,
Түштүктен Түндүкке
Колдо мылтыкту ол баскан;
Же чыладым деп айтпаган.

Берлинге једип, Рейхстагга
Кызыл маанызын кадаган.
Јенүнн алып, сууларды,
Тууларды ажып јанган.

Онын өткөн жолдорун
Кем кемжиген деп айдар.
Эди-канында шырказын
Эмчилер эмдеп алдылар...

Онын чачы кажайып,
От жанында отуры.
Өткөн жүрүмүн сананып,
Олбөй артканы бу туру.

Катап та үштү табарза,
Кындакту мылтык ол алар.
Алдында өткөн жолдорло
Жеңүнүн кийининег ол базар.

БОРО КУШКАШТАРДЫҢ КОЖОҢЫ

Борбозой, Борбозой
Баштагын бодонбой
Неге бисти сүрүжедин?
Сүрүжип биске жетпейдин!

Чик-чирик,
Чик-чирик!

Борбозой, Борбозой,
Бисти өчөп шоотпой,
Огородтыг өлгин жул,
Огурчынды сугар, уул.

Чик-чирик,
Чик-чирик!

Борбозой, Борбозой,
Күн ашканча болгонбой
Калас сен ойнодын,
Колго иш албадын!

Чик-чирик,
Чик-чирик!

Борбозой, Борбозой
Энир кирди. Эм болгой.
Огородтын курттарын
Түжине тердис ончозын.

Чик-чирик,
Чик-чирик!

КОЛДОР

Бу колдор пени этпеген?
Нениң шыразын көрбөгөн!
Нени ле эдерге келишкен,
Күчти көндүре өтпөгөн.

Иштег ол арыбайтан,
Жакшыны эдерге ол мерген.
Айткан сөстөг ол кыйбайтан,
Албатыга жакшыны ол эдетен.

Бу колдорло туралар
Булутка жетире тудулган.
Иштегкей наҗы улустар
Оның болужын сакыйтан.

Жаш баланы да болгожын
Эне-ададый да эркелесер.
Көстөрдин изү де жажын
Кургада арчып ол берер.

Je оlor киленкей,
Иштегкей, ус та болзо,
Бойының кандый ла өштүзине
Киленкей, жалакай болбойтон.

Мылтык, бычак көдүрген
Колдорды токтодып ийетен.
Наҗылык, энчүге чөйилген
Жүзүн колдорды уткып билетен.

КУСКИ ТЕНЕРИЛЕ

Көк тенери түбиле көндүккөн
Күски куштардыг жаражын.
Мандайында терин арчып үйдешкен
Аш жуунаткан кыстардыг жаражын.

Бийик тууларга быйанзып мүргүген
Жанган куштардыг жанарынын
жаражын.
Чагкыр Алтайдаг кожондоп
көндүккөн
Жаскыда келетен куштардыг
жаражын.

БАЖАЛЫКТАР

Жакшы ба, жаңы үйе!	5
Кабайда жаткан балама	7
Салым	8
Лит эниниң кууни	9
Сууген јерим	10
Памятник	12
Музыка	13
Күс	14
Эпем керегинде	16
Эске алынғаны	18
Москва	20
Мында јурт болор	21
«Тарылар јастыгып»	23
«Чибиттин чичке јолында»	24
«Парата эжигин мен эмди»	25
Эгирде	26
Байрым карындашка	27
Избач кыс	29
Мениң сүүнчим	30
Койчы керегинде баллада	31
Амадуум	34
«Алтай аттар»	35
Кайчылар кожонгы угулат	36
Бис келдибис	38
Опчобыска јол ачык	40
Мен мында	41
Түнде чийген үлгерим	43
Алтайлап кожондойт	44
Јааш, јааш	46
«Сениң ай канаттарың»	48
«Неге мен комуудаарым?»	49
Оскузек	50
«Кожондор кобы ичинде»	51
Тайгалар ажыра	52
«Чап-чаңкыр тенери»	53
Салкыннын кожонгы	54

«Ясля јанында јаш балдар»	55
«Ќскѳ ороонго орооныг солтыба»	56
«Суу шуулап ла јат»	57
Ада	58
Боро кушкаштардыг кожогы	60
Колдор	61
Кўски тенгериле	62

Шинжин Иван Баксурович

ПЕСНЯ МОЕЙ ЗЕМЛИ

На алтайском языке

Редактор *Б. У. Укачин*, Художник *С. К. Янсон*, Художественный редактор *И. И. Митрофанов*, Технический редактор *М. Г. Шелепова*, Корректор *В. Т. Самыкова*.

АН 11386. Сдано в набор 20/XI 1972 г. Подписано в печать 26 XII 1972 г. Формат 70×90 1/32. Усл. п. л. 2,31. Уч.-изд. л. 1,84. Тираж 1000 экз. Заказ 3946. Цена 20 коп. Бумага типографская № 1.

Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного издательства, г. Горно-Алтайск,
пр. Коммунистический, 44. Горно-Алтайская типография, пр. Коммунистический, 27.

20 акча

